

TER ONDERTEKENING
Aan: MPVO, MOCW

**Kansengelijkheid en
Onderwijsondersteuning**
Van

Datum
25 augustus 2023

Referentie
40098203

Bijlagen
2

Afgestemd met
PO, VO, MBO

nota

Aanbieding Schoolkostenmonitor en nieuwe beleidsregel
vrijwillige ouderbijdrage

Aanleiding

De Schoolkostenmonitor is een periodiek onderzoek naar schoolkosten in het po, vo en mbo. Dit voorjaar is het onderzoek opnieuw uitgevoerd. Middels bijgevoegde Kamerbrief wordt het eindrapport aangeboden aan de Tweede Kamer. Tevens wordt de Kamer op de hoogte gesteld van een nieuwe beleidsregel over de vrijwillige ouderbijdrage. De beleidsreactie bij het rapport - met daarbij uw besluit over de vrijwillige ouderbijdrage - gaat later (maar vóór de OCW begrotingsbehandeling) naar de Kamer, conform toezegging uit het commissiedebat 'Kansengelijkheid in het funderend onderwijs' van 7 juni jl.

Geadviseerd besluit

In deze nota vragen wij:

- MOCW om akkoord voor het aanbieden van de schoolkostenmonitor aan de Tweede Kamer door MPVO;
- MPVO om akkoord voor de ondertekening van de bijgevoegde Kamerbrief.

Toelichting

Aanleiding en doel van de Schoolkostenmonitor

- Vanaf 2003 wordt de beheersbaarheid en ontwikkeling van schoolkosten iedere twee à drie jaar gemonitord. In de Schoolkostenmonitor wordt vervolgens verslag gedaan aan de Kamer. De laatste Schoolkostenmonitor is in 2018-2019 voor het laatst uitgevoerd. Vanwege de ontwikkelingen rondom Covid-19 in het onderwijsveld is daarna besloten om de monitor tot een later moment uit te stellen.
- Het initiële doel van de monitor is het verkrijgen van inzicht in de hoogte en ontwikkeling van schoolkosten, waarmee ouders van leerlingen in het po en vo en van studenten in het mbo te maken krijgen.
- Een aanvullend doel in deze editie van de monitor is het verschaffen van inzicht in de effecten van de wetwijziging omtrent de vrijwillige ouderbijdrage van 2021. Enerzijds wordt er gefocust op de betalingsbereidheid bij ouders en de inkomsten van scholen uit de ouderbijdrage. Anderzijds wordt aandacht besteed aan de effecten van wetwijziging op het aanbod van profielscholen, naar aanleiding van de motie van leden Paul en Peters.

Inhoud en opbrengsten van de Schoolkostenmonitor

- In het primair onderwijs zijn de schoolkosten sinds de vorige meting (gecorrigeerd door inflatiecorrectie) gestegen, onder andere door hoger

opgegeven ICT-kosten. De hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage is ongeveer hetzelfde gebleven. De betalingsbereidheid is wel afgenomen onder ouders, met name op scholen met een achterstandsscore. Een kwart van de scholen heeft het aanbod moeten aanpassen na de wetwijziging. Een groot deel van de ouders weet niet dat het betalen voor devices/ICT-middelen vrijwillig is.

- In het voortgezet onderwijs is geen duidelijke trend te zien voor de ontwikkeling van schoolkosten; sinds de vorige meting zijn de kosten voor het praktijkonderwijs en het vmbo gedaald, terwijl deze voor de havo en het vwo juist zijn gestegen. Wat betreft de vrijwillige ouderbijdrage is de betalingsbereidheid onder ouders op de helft van de scholen afgenomen. Deze ontwikkeling is zichtbaarder op scholen met een achterstandsscore. Na de wetwijziging heeft de helft van de scholen het aanbod aangepast. Bijna een op de vijf ouders vindt de ouderbijdrage te hoog. Ook in het vo weet een groot deel (84%) van de ouders niet dat kosten voor devices/ICT-middelen vrijwillig zijn.
- In het middelbaar beroepsonderwijs is ook geen duidelijke trend te zien. Wel liggen de kosten voor BOL-opleidingen flink lager dan bij de vorige meting. Meer dan de helft van de ouders en studenten vindt de kosten (zeer) hoog. De vrijwillige ouderbijdrage is een minder grote factor in het mbo dan in het po en vo.
- Bij het eindrapport is een bijlage over profielscholen toegevoegd, die zich richt op de mogelijke gevolgen van de wetwijziging. Op basis van dit aanvullende onderzoek komt naar voren dat de intentie van de wijziging wordt gesteund, maar dat deze op termijn problemen kan opleveren voor de instandhouding van het aanbod. Profielscholen en koepelorganisaties zijn voornemens om een langdurige meting uit te voeren die meer inzicht biedt.

Nieuwe beleidsregel vrijwillige ouderbijdrage

- Bij OCW en de Inspectie van het Onderwijs komen regelmatig signalen binnen dat het voor scholen onduidelijk is welke kosten wel of niet onder de vrijwillige ouderbijdrage mogen vallen.
- In overleg met de inspectie is een nieuwe hoofdregel geformuleerd om meer duidelijkheid te creëren, zie bijgevoegd de geaccordeerde nota aan de voormalig MPVO. In deze nota staan ook specifieke kostenposten waar in ieder geval géén ouderbijdrage voor gevraagd mag worden.
- De hoofdregel luidt als volgt:
 - Alle activiteiten die direct verband houden met kerndoelen en toegang tot het onderwijs (art. 2.13 WVO 2020; art. 40 WPO en WEC), vallen niet onder het regime van de vrijwillige ouderbijdrage.
 - Activiteiten die wél onder het regime van de vrijwillige ouderbijdrage vallen, zijn extra-curriculaire activiteiten of voorzieningen die geen direct verband houden met de kerndoelen.
- Middels bijgevoegde Kamerbrief wordt de Tweede Kamer op de hoogte gesteld van de nieuwe beleidsregel. Deze brief is afgestemd met de inspectie. Na verzending van de brief worden scholen in het po en vo geïnformeerd.

TER BESLUITVORMING

Aan: MPVO

**Kansengelijkheid en
Onderwijsondersteuning**

Van

Datum

22 mei 2023

Referentie

37474853

Bijlagen

Afgestemd met

IvhO, PO, VO

nota

Kostenposten financieren uit de vrijwillige ouderbijdrage

Aanleiding

Bij OCW en bij de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) komen met regelmaat signalen binnen dat het voor scholen onduidelijk is voor welke kostenposten wel of niet een vrijwillige ouderbijdrage (VOB) gevraagd mag worden. Vanwege deze regelmatige casuïstiek leggen wij u een aantal kostenposten voor en vragen wij uw besluit om deze wel of niet onder de VOB te laten vallen. De interpretatie/uitleg van de regels die OCW communiceert, functioneert vervolgens de facto als beleidsregel. De inspectie zal deze vervolgens ook gebruiken om op te handhaven.

Geadviseerd besluit

We vragen uw akkoord om van een aantal kostenposten te expliciteren of scholen hier wel of geen vrijwillige ouderbijdrage voor mogen vragen.

- Bent u akkoord met de voorgestelde hoofdregel (zie 1)?
- Bent u akkoord met ons advies op de specifieke kostenposten (zie 2)?

Indien u akkoord gaat met bovenstaande punten, wordt ook het communicatiemateriaal over de VOB aangepast en met de scholen gedeeld.

Toelichting

- Het onderwijs is gratis. Voor sommige zaken (zoals gymkleding of een rekenmachine) hebben ouders wel kosten. Scholen mogen ook een vrijwillige ouderbijdrage vragen voor extracurriculaire activiteiten. Met de inwerkingtreding van de initiatiefwet van Kwint en Westerveld per 1 augustus 2021 is deelname aan extracurriculaire activiteiten toegankelijk gemaakt voor alle leerlingen, ongeacht of ouders de vrijwillige ouderbijdrage (hierna: VOB) betalen.
- Het is voor scholen vaak niet duidelijk voor welke kosten wel en geen vrijwillige ouderbijdrage gevraagd mag worden, en welke bijvoorbeeld horen tot materiële instandhouding, lumpsum of andere schoolkosten. Zowel de inspectie als Beleid ontvangen hier regelmatig vragen over.
- In wet- en regelgeving zijn nadere kostenposten niet gespecificeerd. Dit maakt het voor het toezicht van de inspectie soms onduidelijk in welke gevallen de inspectie kan handhaven, bijvoorbeeld voor ouderavonden, proefwerkpapier of WIFI.
- Het leidt ook tot onduidelijkheid bij scholen en ouders, bijvoorbeeld of er een VOB mag worden gevraagd voor kluisjes of voor de mediatheek.

*Mooi! Met oog op komend schooljaar.
Helder! Waar precies vereist dit nog verdere verduidelijking of aanpassing in regels?
En hoe + wanneer informeren we de kamer hierover? Liefst voor nieuwe schooljaar
Tzt even afstemmen voor communicatie*

- In samenwerking met de inspectie hebben we een voorstel gemaakt om voor veelvoorkomende kostenposten nader te specificeren of hier een vrijwillige ouderbijdrage gevraagd mag worden.
- Daarnaast is een hoofdregel geformuleerd om meer duidelijkheid te creëren over wat wel en wat niet onder de vrijwillige ouderbijdrage valt.

Datum
22 mei 2023

1. Hoofdregel vrijwillige ouderbijdrage

- In overleg met de inspectie is een hoofdregel geformuleerd om meer duidelijkheid te creëren over waarvoor wel en geen vrijwillige ouderbijdrage betaald mag worden.
- De (concept) hoofdregel luidt als volgt:
 - Alle activiteiten die direct verband houden met kerndoelen en toegang tot het onderwijs (art. 2.13 WVO 2020; art. 40 WPO en WEC), vallen niet onder het regime van de vrijwillige ouderbijdrage. Het gaat dan over de lessen zelf, maar ook over categorie 1 kosten die voor de school zijn (zie de verschillende schoolkosten onder toelichting).
 - Activiteiten die wél onder het regime van de vrijwillige ouderbijdrage vallen, zijn extracurriculaire activiteiten/voorzieningen die geen direct verband houden met de kerndoelen.

2. Specificatie kostenposten

Voor de volgende kostenposten wordt voorgesteld dat er **geen** vrijwillige ouderbijdrage voor gevraagd mag worden, omdat ze direct verband houden met de kerndoelen van het onderwijs en/of onder de materiele bekostiging vallen. De school dient deze kosten voor eigen rekening te nemen en mag hier dus geen VOB voor vragen.

- Kluisuur: scholen zijn niet verplicht kluisjes aan te bieden aan leerlingen. Doen zij dit wel, dan vallen de kosten onder de materiele bekostiging en daarom mag er geen VOB gevraagd worden. Los daarvan mag de school wel borg vragen en inhouden als de kluis defect gaat door toedoen van de leerling.
- Mediatheek/bibliotheek: de mediatheek en bibliotheek in een school is een voorziening om kerndoelen te bereiken en derhalve mag een school hier geen VOB voor vragen.
- Wifi-gebruik: het gebruik van internet lijkt in dit tijdperk voorwaardelijk voor zowel het geven als genieten van onderwijs en daarom mag er geen VOB gevraagd worden.
- Verzekeringen: verzekeringen die verplicht worden gesteld voor hardware die in eigendom van de school zijn, is een kostenpost die de school moet dragen en daarom mag er geen VOB gevraagd worden.
- Proefwerkpapier en lesmaterialen: gerelateerd aan kerndoelen, dus deze kosten zijn voor de school en daarom mag er geen VOB gevraagd worden.
- Bijdrage voor organiseren ouderavonden: dit hoort bij de taak van de school en daarom mag er geen VOB gevraagd worden.
- Bijdrage voor de schoolgids: er bestaat een wettelijke verplichting om deze te verstrekken aan ouders in digitale vorm en daarom mag er geen VOB gevraagd worden. Daarnaast lijkt het onterecht om een bijdrage te

vragen voor een papieren versie als ouders geen toegang hebben tot digitale middelen.

Datum
22 mei 2023

- Bijdrage voor kosten in het onderhoud van het landgoed waarop de school staat: dit zijn kosten die worden betaald door de school uit de bekostiging voor materiele instandhouding en daarom mag er geen VOB gevraagd worden (vergelijkbaar met onderhoud aan het gebouw of het schoolplein).
- Abonnement fietsenstalling: dit is een essentiële voorziening om onderwijs te kunnen volgen op school. Daarom zijn dit kosten voor de school en mag er geen VOB gevraagd worden.
- Liftsleutel: deze kosten zijn voor de school, er mag dus geen VOB gevraagd worden. Volgens internationale verdragen moeten schoolgebouwen toegankelijk zijn. Een lift is een voorziening die aanwezig moet zijn in een schoolgebouw voor leerlingen die dat nodig hebben.
- Leerlingenpas: als een leerlingenpas als toegangspas dient moet deze uit de reguliere bekostiging worden betaald en in dat geval mag er geen VOB gevraagd worden. Dat geldt ook wanneer de leerlingenpas als middel dient om te printen, aangezien de pas als voorwaarde dient voor toegang tot onderwijs.
- Examenbundel en examentraining: deze kosten vallen onder categorie 1 van de schoolkosten (zie achtergrond voor de verschillende schoolkosten), dus deze kosten zijn voor de school en daarom mag er geen VOB gevraagd worden.
- Mondelinge tentamens op locatie: dit zijn onderdelen van het onderwijsprogramma en daarom mag de school hier geen geld voor vragen. Er mag er geen VOB gevraagd worden.
- LOB-bezoeken: scholen krijgen bekostiging voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding, daarom mag de school hier geen geld voor vragen en mag er geen VOB gevraagd worden.

Voor de volgende kostenposten wordt voorgesteld dat er **wel** een vrijwillige ouderbijdrage gevraagd mag worden onder bepaalde voorwaarden. *Hiervoor geldt vanzelfsprekend wel dat leerlingen niet uitgesloten mogen worden van de activiteiten als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen.*

- Oudervereniging: Als de oudervereniging activiteiten organiseert uit de naam van de school moeten deze voor alle leerlingen toegankelijk zijn, ook als ouders niet bijdragen. In dat geval mag voor deze kostenpost een VOB gevraagd worden.
- Keuzelessen lichamelijke opvoeding: Als dit tot het reguliere onderwijsprogramma behoort, mag de school hier geen VOB voor vragen. Is dit een extra activiteit, dan mag de school een vrijwillige ouderbijdrage vragen. Ouders zijn niet verplicht te betalen en leerlingen mogen niet worden uitgesloten.

Achtergrond

- Er zijn vier categorieën schoolkosten waar de vrijwillige ouderbijdrage er één van is.
 - I. In categorie 1 vallen lesboeken en de BINAS. Dit zijn kosten voor de school.

- II. In categorie 2 vallen persoonsgebonden leermiddelen zoals atlassen. Deze kosten zijn voor ouders.
- III. In categorie 3 vallen laptops en tablets. Dit zijn kosten voor ouders én scholen. Als ouders dit niet kunnen of willen betalen, dan moet de school voor een volwaardig alternatief zorgen.
- IV. In categorie 4 vallen de kosten voor activiteiten buiten het reguliere lesprogramma zoals een uitje naar het museum of een skireis. Voor deze kosten mag een VOB gevraagd worden.
- Op 1 augustus 2021 trad de initiatiefwet van leden Kwint (SP) en Westerveld (GL) in werking over de vrijwillige ouderbijdrage. Deze wetwijziging schrijft scholen voor dat leerlingen niet meer mogen worden uitgesloten van extra activiteiten (buiten het reguliere onderwijsprogramma) die door de school worden georganiseerd, wanneer ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet betalen. Tot dat moment was het voor scholen toegestaan om in zulke gevallen een kosteloos alternatief aan te bieden aan leerlingen.
 - Er is veel aandacht rondom de vrijwillige ouderbijdrage, onder andere vanwege signalen dat scholen niet expliciet vermelden dat deze bijdrage vrijwillig is. Het niet-verplichte karakter van de vrijwillige ouderbijdrage moet ten minste vermeld worden in de schoolgids.
 - Het is een taak van de inspectie om toezicht te houden of de schoolgids aan dit wettelijk vereiste voldoet. De inspectie heeft een onderzoek uitgevoerd naar de communicatie van scholen in schoolgidsen over de vrijwilligheid van deze ouderbijdrage. U heeft hier recent een nota (Proza-ID: 37871311) over ontvangen en het rapport aangeboden aan de TK.¹
 - Daarnaast zijn er andere signalen rondom de VOB. Uit het veld horen we dat de vrijwilligheid van de bijdrage ervoor zorgt dat ouders/verzorgers deze niet meer betalen en dat scholen dit niet kunnen opvangen. Daardoor kunnen uitjes niet meer door gaan, juist voor die leerlingen voor wie dit van waarde is.
 - Momenteel loopt er onderzoek naar schoolkosten, de zogenaamde schoolkostenmonitor. Met dit onderzoek wordt de hoogte en ontwikkeling van schoolkosten in het po, vo en mbo in beeld gebracht. In de huidige schoolkostenmonitor worden ook de eerste effecten van de initiatiefwet van Kwint en Westerveld meegenomen.
 - U heeft aan de TK toegezegd deze resultaten af te wachten alvorens u met een reactie komt over de limitering van de vrijwillige ouderbijdrage n.a.v. de motie van De Hoop (PvdA).
 - We ontvangen het rapport medio juni. We zijn voornemens deze resultaten voor het zomerreces met u te delen.

Datum
22 mei 2023

¹ Kamerstukken II, 2022-2023, nr. 31289, 545.